

Dvojezičnost

Slišči otroci gluhih staršev so dvovrstni govorniki (angl. *bimodal bilinguals*), ki uporabljajo verbalni in znakovni jezik. Glede govornega razvoja teh otrok si študije medsebojno diametralno nasprotujejo. Nekatere dokazujejo, da otroci na področju govora pogosto razvojno zamujajo, imajo kasneje težave pri slovnici, zato težje berejo in pišejo oziroma so šibkejši v besedni komunikaciji. Nekatere raziskave temu nasprotujejo in dokazujejo, da slišči otroci v atipičnem lingvističnem okolju ne kažejo jezikovnih primanjkljajev in da svoj jezik tudi fonološko pravilno in normalno razvijajo. Prav tako se izsledki raziskav razlikujejo glede zmanjšanja težav pri vstopu v šolo ali vpliva sorojencev. Dokazano je, da slišči otroci gluhih staršev v svoji komunikaciji uporabljajo poleg govora več

kretenj ter obrazne mimike (Singleton in Tittle 2005).

Razumevanje izkušnje

Slišče otroke gluhih staršev spremlja redka življenjska izkušnja. So na stičišču dveh različnih kultur, mnogi med njimi se počutijo, da ne pripadajo nobeni. Lahko postanejo predstavniki lastne družine v svetu, so 'zaščitniki' svojih staršev, prevzemajo odgovornosti za obvladovanje družinske komunikacije (starejši otroci postanejo povezovalni člen med mlajšim sorojcem in staršem), kar številne podvrže neobvladljivemu pritisku in bremenom. Na drugi strani pa otroci pridobijo izkušnjo odgovornosti, kar jih vodi v zrelost in neodvisnost, v življenju pa jih vodijo večja prilagodljivost, senzitivnost, radovednost ter življenjska odpornost (Toohey; Singleton in Tittle 2005). ◀

Literatura

- Brillo, Eleonora idr. (2021): The effect of prenatal exposure on fetal movements and fetal heart rate: a pilot study. *Maternal fetal Neonatal Med*, 34(14), str. 2274–2282. Dostopno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31554450/>.
- Kompan Erzar, Katarina; Poljanec, Andreja (2012): *Rahločnost do otrok*. Ljubljana: Franciškanški družinski inštitut.
- Murphy, Judith; Slorach, Neil (1983): *The Language Development of Pre-Preschool Hearing Children of Deaf Parents*. 18. *British Journal of Disorders of Communication*. Dostopno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3109/13682828309019829>.
- Pieterse, Moira; Treloar, Robin (2000): *Majhni koraki. Program zgodnje obravnave otrok z motnjami v razvoju. Knjiga 3*. Ljubljana: Društvo za pomoč duševno prizadetim. Sekcija za Downow sindrom.
- Singleton, Jenny L.; Tittle, Matthew D. (2005): Deaf parents and their hearing children. *Deaf Stud. Deaf Educ.*, 5(3), str. 221–236. Dostopno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15454502/>.
- Solomon, Andrew (2013): *Far from the Tree, A Dozen Kinds of Love*. London: Chatto & Windus.
- Toohey EN. *Phonological Development of Hearing children of Deaf parents*. Dostopno na: https://opencommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1150&context=srhonors_theses
- Winnocott, W. Donald (2017): *Otok, družina in svet zunaj*. Ljubljana: UMco.

Čustvena inteligenca in digitalna kultura

■ **David Kraner**, asistent z doktoratom, zaposlen na *Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani*, trenutno poučuje VIK na *Škofijski klasični gimnaziji* v Ljubljani; bil je voditelj animatorjev in oratorijev za otroke v Celju in Lendavi ter skavtski voditelj; izkušnje ima s področja institucionalne komunikacije (kot tiskovni predstavnik *Slovenske škofovske konference*) in vodenja strokovnih komisij (koordinatorski organigrami SŠK) ter sodelovanja pri programskem oblikovanju medijev (tednik *Družina*).

V obdobju pandemije so se mladi lahko povezali le 'online', naenkrat sta se splet in računalnik spremenila v obvezna učna pripomočka. Po eni strani so jim socialna omrežja omogočala veliko pozitivnega (pogovor s prijatelji, skupno učenje in reševanje domačih nalog, opomniki, druženje, informiranje o družbenih dogodkih in novostih itd.), po drugi pa so postala vir prefinjenega izkoriščanja uporabnikov.

Zapostavljena čustvena inteligenca

Slovenski dijaki so 9. februarja 2021 napovedali 'bojkot pouka na daljavo' in med drugim zahtevali 'manj videokonferenc' in 'prepoved ocenjevanja na daljavo' (Kuralt, 2021: 1). Odziv dijakov na videopouk in ocenjevanje je bil pričakovan. Človek potre-

buje konkreten odnos, osebni stik, čustveno naklonjenost, skrbni dotik ter zadovoljstvo ob skupnem ustvarjanju (Globokar, 2018: 556). Ta konkreten odnos in čustvena naklonjenost še posebej veljata za dijake. Francoski sociolog in antropolog Philippe Breton je prepričan, da kadar se človek ne more izraziti z besedo, uporabi silo. Živimo v času, v katerem se pomen besed izgublja

in je komunikacija zreducirana zgolj na izmenjavo informacij (Breton, 2004:16).

Za človeka ni pomembna le njegova intelektualna sposobnost, ampak tudi njegova čustvena inteligenca. Profesor na Univerzi Harvard Daniel Goleman pravi, da »na eni strani deluje naš čustveni um, na drugi pa razumni um. Torej imamo zares dve vrsti uma, prvega, ki misli, in drugega, ki čuti« (Goleman, 1997: 23). Pri tem se soočamo z dejstvom, da imajo današnje generacije več čustvenih težav kot prejšnje. Že pred pandemijo smo s pojavom digitalne dobe dopustili, da nam zaslonski mediji hromijo našo čustveno pismenost, pripadnost skupnosti, samospoštovanje in ustvarjalnost (Globokar, 2018: 556–558). Slovenski dijaki so tako v svojem protestu dokazali, da v njih ni aktivna le miselna inteligenca (IQ),

Foto: arhiv Davida Kranerja

ampak tudi čustvena inteligenca (EQ). Prebudili in izrazili so lastno jezo in strah. Goleman pravi, da jeza požene kri v roke, da 'udari nasprotnika', strah pa požene kri v večje skeletne mišice, da 'lahko zbeži' (Goleman, 1997: 23).

Spletni plenilci

V obdobju pandemije so se mladi lahko povezali le 'online', naenkrat sta se splet in računalnik spremenila v obvezna učna pripomočka. Po eni strani so jim socialna omrežja omogočala veliko pozitivnega (pogovor s prijatelji, skupno učenje in reševanje domačih nalog, opomniki, druženje, informiranje o družbenih dogodkih in novostih itd.), po drugi pa so postala vir prefinjenega izkoriščanja uporabnikov. Hitro zamahnemo z roko in si zatismo oči, ko kdo omeni spletne reklame, vendar so prav te veliki komercialni plenilci, ki so nas podkupili s ponavljanjem svoje mantre, da je vse 'brezplačno'. Na spletu ni nič zastoj. Če česa ni treba plačati, pomeni, da ste plačilo vi. Italijanski filozof in psihoanalitik Umberto Galimberti je prepričan, da velika tehnološka podjetja in komercialisti veliko bolje poznajo otroke in mlade kot njihovi starši (Galimberti, 2008).

Nova avtomatizirana tehnologija omogoča branje čustev uporabnika spleta, medtem

ko si ta ogleduje določeno vsebino, ter ugotavlja, kako je oseba povezana z njo. Velika omrežja Gafa (Google, Amazon, Facebook, Apple) uporabljajo 'občutljivo' ali 'afektivno računalništvo', ki analizira uporabnikova čustva in razpoloženje. Ob tem italijanski pedagog in komunikolog Fabio Pasqualetti z zaskrbljenostjo ugotavlja: »Če v realnem času vemo, kako se ljudje čustveno odzivajo na podobo nekega izdelka, na govor politika, na učenje učitelja itd., pomeni, da imajo omenjena podjetja v rokah veliko moč, zlahka razumemo, kako lahko marketing, ki vlaga milijone dolarjev v personalizirano oglaševanje, ustvarja vedno bolj prepričljive in privlačne izdelke« (Pasqualetti, 2020: 739). Zato psihologi opozarjajo, da postajamo z digitalnimi orodji vse bolj oddaljeni drug od drugega in vse manj sposobni za prepoznavanje čustev drugih (Spitzer, 2021: 117–122).

Čustvene stiske dijakov

V drugem valu pandemije so prizadevni učitelji odlične slovenske gimnazije ugotavljali, da se dijaki soočajo s problemom postavljanja prioritet učenju in oddajanju nujnih nalog. Ob koncu tedna jim ostane veliko dela, prostega časa nimajo, imajo le obveznosti, ne pa družabnosti, psihično in fizično so utrujeni, izčrpani in naveličani.

Druge raziskave po svetu so izpostavile probleme socialne izključenosti, preverjanja znanja, nezadostnosti pri doseganju kompetenc učencev, dolgoročno pa tudi težavo zaradi onemogočene bodoče kariere ter izrivanja tradicionalne oblike poučevanja (Šlaski, 2020: 167–186). Poleg tega navajajo tudi manj učinkovito učenje, neusposobljene učitelje (Syauqi idr., 2020: 881–886), slabšo motivacijo učencev, tehnične težave, problem posedovanja računalniške opreme, moteče dejavnike v domačem okolju, možnost anonimnega vključevanja v pouk ter različnost platform in orodij za slikovito predstavitev vsebin (Al-Nofaie, 2020: 4–20).

Učitelji in vsi, ki delajo na področju vzgoje in izobraževanja, dobro vedo, da dijakov ne morejo 'hraniti' samo z informacijami ali vsebinami z najrazličnejših zelo pomembnih in zanimivih področij, ampak morajo nujno skrbeti tudi za njihovo čustveno razsežnost. Za Golemana je čustvena inteligenca nekaj, kar usmerja osebno življenje: »Inteligentnost, pridobljena s šolanjem, v bistvu v nobenem pogledu ne pripravlja človeka na vihre ali priložnosti, ki jih pri naša muhasto življenje. Čeprav visok IQ ne zagotavlja blagostanja, ugleda ali sreče v življenju, sta šolstvo in kultura osredotočena na učne sposobnosti – pri čemer zapostavljata čustveno inteligentnost, niz potez (nekateri bi jih imenovali značaj), ki tudi

Učitelji in vsi, ki delajo na področju vzgoje in izobraževanja, dobro vedo, da dijakov ne morejo 'hraniti' samo z informacijami ali vsebinami z najrazličnejših zelo pomembnih in zanimivih področij, ampak morajo nujno skrbeti tudi za njihovo čustveno dimenzijo.

močno vplivajo na osebno življenjsko usodo. [...] Čustvenost je večplastna zmožnost, ki določa, kako dobro bomo znali uporabiti druge spretnosti, tudi sam intelekt« (Goleman, 1997: 52).

V času pandemije so nekateri vzgojno-izobraževalni delavci zelo dejavno spodbujali čustveno in socialno inteligenco, tako da so redno vzdrževali stike z dijaki, jih povezovali ter jim bili v čustveno in duhov-

no podporo. Kljub temu opažajo, da so se stiske dijakov v drugem valu pandemije korona virusa izrazito povečale. Tudi ravnatelj *Jegličevega dijaškega doma* Rihard Režek omenja, da gre za »napade tesnobe, motnje pozornosti in koncentracije, motnje

Če bo večina vzgojno-izobraževalnih delavcev pripravljena najprej poskrbeti za svojo čustveno in socialno inteligenco, nato pa narediti več kot le poučevati, ne dvomim, da bodo dijaki z lahkoto premagali nastalo stisko.

hranjenja, eksistencialne stiske, družinsko nasilje«. Probleme so reševali z rednim sodelovanjem s *Škofijsko klasično gimnazijo*, kamor je vključena večina dijakov, in iskanjem novih poti do njih. Eden od osnovnih izzivov je bil ohranjanje upanja (Režek, 2021: 23–24).

Psihoterapevtka Ksenija Kos je pri svojem delu opazila, da se je v obdobju pandemije psihično stanje Slovencev precej poslabšalo in da je največ povpraševanja po pomoči ravno s strani staršev, ki ne zmorejo pomagati svojim otrokom: »Zaznavam depresivno in anksiozno simptomatiko, ki se kaže v različnih oblikah – od zavračanja šole, od

visnosti od računalnika, anoreksije, samopoškodovanih vedenj in samomorilnosti do eksplozivnih agresivnih izpadov otrok in mladostnikov« (Lambergar, 2021: 3). Kosova opaža, da se ob vrnitvi v šolo problemi niso rešili, saj se je velik delež dijakov vrnil nazaj v svoje sobe, za računalnik, ker jim to bolj ustreza.

Obnovitev odnosov

Vzpostavljanje odnosov v skupini je po pandemiji postalo težka naloga, zato je pred vzgojno-izobraževalnimi delavci velik izziv oblikovanja in razvijanja čustvene in socialne inteligence. Okrepiti in obnoviti je treba prizadete odnose, tako z neposredno komunikacijo kot z dodatnimi programi, kjer bo velik poudarek na sočutju in empatiji. »Bolj ko čutimo empatijo z nekom v stiski in hkrati tudi skrb zanj, večja bo naša želja, da mu pomagamo – ta povezava je opazna povsod, kjer se ljudje lotijo lajšanja človekovega trpljenja« (Goleman, 2010: 95–96).

Če bo večina vzgojno-izobraževalnih delavcev pripravljena najprej poskrbeti za svojo čustveno in socialno inteligenco, nato pa narediti več kot le poučevati, ne dvomim, da bodo dijaki z lahkoto premagali nastalo stisko. Hkrati pa je vedno bolj nujno, da so učitelji čim bolj ozaveščeni o stranskih učinkih uporabe informacijsko-komuni-

kacijske tehnologije, ki je postala integriran pripomoček poučevanja. ◀

Literatura

- Al-Nofaie, Haifa (2020): Saudi University Students' Perceptions towards Virtual Education During Covid-19 Pandemic. A Case Study of Language Learning via Blackboard. *Arab World English Journal*, št. 11, str. 4–20.
- Breton, Philippe (2004): *Elogio della parola. Il potere della parola contro la parola del potere*. Milano: Eleuthera Editrice.
- Galimberti, Umberto (2008): *L'ospite inquietante. Il nichilismo e i giovani*. Milano: Feltrinelli.
- Globokar, Roman (2018): Impact of digital media on emotional, social and moral development of children. *Nova prisustnost*, 16, št. 3, str. 545–560.
- Goleman, Daniel (1997): *Čustvena inteligenca. Zakaj je lahko pomembnejša od IQ*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Goleman, Daniel (2010): *Socialna inteligenca. Nova veda o odnosih med ljudmi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kuralt, Špela (2021): Dijaki: v terek bojkot pouka na daljavo. *Delo*, 3. 2. 2021. Pridobljeno 4. 2. 2021 s spletne strani: <https://www.delo.si/novice/slovenija/dijaki-v-terek-bojkot-pouka-na-daljavo/>.
- Lambergar, Vesna (2021): 'Določen del možganov je dobesedno zamrznil v času karantene.' *24ur.com*, 22. 6. 2021. Pridobljeno 22. 6. 2021 s spletne strani: <https://www.24ur.com/novice/slovenija-v-stiski/dolocen-del-mozganov-je-dobesedno-zamrznil-v-casu-karantene.html>.
- Pasqualetti, Fabio (2020): Il Direttorio per la catechesi 2020 e la cultura digitale. Una lettura critica dei nn. 359–372. *Salesianum*, 82, str. 725–754.
- Režek, Rihard (2021): Vzgojiteljem ni vseeno za dijake. Svojih dijakinj in dijakov ne pustimo nikoli samih – niti sedaj ne, ko smo fizično na različnih koncih države – saj se imamo preprosto radi. *Vzgoja*, letnik XXIII, št. 89, str. 23–24.
- Spitzer, Manfred (2021): *Epidemija pametnih telefonov. Nevarnosti za zdravje, izobraževanje in družbo*. Celovec: Mohorjeva založba.
- Syauqi, Khusni idr. (2020): Students' perceptions toward vocational education on online learning during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 9, str. 881–886.
- Ślaski, Paweł idr. (2020): Higher Education – Related Problems During Covid-19 Pandemic. *European Research Studies*, str. 167–186.

Foto: arhiv Davida Kranerja